ADABIYOTSHUNOSLIK

UDK: 3.37.01/09.372.881.1 **DOI: 10.56292/SJFSU/vol29_iss3/a114**

SHAXSLARARO MULOQOTDA NOVERBAL MULOQOTNING AHAMIYATI

ЗНАЧЕНИЕ НЕВЕРБАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ В МЕЖЛИЧНОСТНОМ ОБЩЕНИИ

IMPORTANCE OF NON-VERBAL COMMUNICATION IN INTERPERSONAL COMMUNICATION

Kaxarov Qobiljon Shuhrat o‘g‘li[1], Abdurazzakova Munisa Yusufjon qizi[2]

[1]Kaxarov Qobiljon Shuhrat o‘g‘li – Farg‘ona davlat universiteti nemis va fransuz tillari kafedrasi dotsenti v.b.

[2]Abdurazzakova Munisa Yusufjon qizi – Farg‘ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada paralingvistikaning nazariy asoslari va empirik xulosalari taqdim etiladi va muhokama qilinadi. Noverbal vositalarning his-tuyg‘ularni, ijtimoiy munosabatlarni, madaniy farqlarni va lingvistik o‘ziga xosliklarni ifodalashdagi ahamiyati ta'kidlangan. Maqolada paralingvistika odamlar o‘rtasidagi tushunish va o‘zaro ta'sirga katta hissa qo‘shadi va shuning uchun ish, terapiya, ommaviy axborot vositalari va madaniyatlararo muloqot kabi turli kontekstlarda muhim rol o‘ynaydi.

Аннотация

В этой статье представлены и обсуждаются теоретические основы и эмпирические выводы паралингвистики. Подчеркивается важность невербальных средств в выражении эмоций, социальных отношений, культурных различий, языковой идентичности. В статье утверждается, что паралингвистика в значительной степени способствует пониманию и взаимодействию между людьми и поэтому играет важную роль в различных контекстах, таких как работа, терапия, средства массовой информации и межкультурная коммуникация.

Abstract

This article presents and discusses the theoretical foundations and empirical findings of paralinguistics. The importance of nonverbal means in expressing emotions, social relations, cultural differences, and linguistic identities is emphasized. The article argues that paralinguistics greatly contributes to understanding and interaction between people and therefore plays an important role in various contexts such as work, therapy, media and intercultural communication.

Kalit so‘zlar: *paralingvistika, intonatsiya, temp, pauzalar, ovoz balandligi, tana holati, mimika, imo-ishoralar, noverbal muloqot, og‘zaki bo‘lmagan ifoda shakllari, shaxslararo muloqot.*

Ключевые слова: *паралингвистика, интонация, темп, паузы, высота тона, поза тела, мимика, жесты, невербальная коммуникация, невербальные формы выражения, межличностное общение.*

Key words: *paralinguistics, intonation, tempo, pauses, pitch, body posture, facial expressions, gestures, non-verbal communication, non-verbal forms of expression, interpersonal communication.*

KIRISH

Paralingvistika turli funksiyalarni bajaradigan intonatsiya, temp, pauzalar, ovoz balandligi, tana holati, mimika, imo-ishoralar va ko‘z bilan aloqa qilish kabi turli noverbal elementlarni o‘z ichiga oladi. Ular nafaqat og‘zaki yoki yozma so‘zning ma’nosini aniqlashtirish yoki o‘zgartirish, balki his-tuyg‘ularni ifodalash, ijtimoiy munosabatlarga ishora qilish, madaniy farqlarni ko‘paytirish va lingvistik xususiyatlarni belgilash uchun ham xizmat qiladi. Empirik xulosalar shuni ko‘rsatadiki, paralingvistik vositalar ham jo‘natuvchi, ham qabul qiluvchi tomondan muloqotni talqin qilish va baholashda muhim rol o‘ynaydi.

Nemis madaniyatida yuz ifodalari va imo-ishoralar noverbal muloqotning muhim tarkibiy qismidir. Og‘zaki bo‘lmagan signallarni to‘g‘ri talqin qilish qobiliyati ijtimoiy vaziyatlarda muvaffaqiyat qozonish uchun juda muhimdir. Ushbu maqolada biz nemis madaniyatida yuz ifodalari va imo-ishoralarining rolini ko‘rib chiqamiz va bu og‘zaki bo‘lmagan ifoda shakllarining shaxslararo muloqotga ta’sirini tahlil qilamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Nemis tili odob-axloq qoidalarini ifodalashning og‘zaki bo‘lmagan vositalari shaxslararo muloqotda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu mavzu bo‘yicha adabiyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, nemis tilining paralingvistik vositalari yuzasidan ko‘plab tadqiqotlar va adabiyotlar mavjud. Muhim manba Frits Rebeynning “Deutsche Sprachgestik und Sprachmelodie” kitobi bo‘lib, unda nemis tilining turli

paralingvistik vositalarini tizimli ta’riflab, tahlil qiladi. Boshqa narsalar qatorida, Rehbein nemis tilidagi pauzalar, urg‘u, temp va tovushning ma’nosini o‘rganadi va bu paralingvistik vositalar ma’lum xabarlarni yetkazish uchun qanday ishlatilishini ko‘rsatadi.

Yana bir muhim asar Penelopa Braun va Stiven Levinsonning “Muloqot va xushmuomalalik” asari bo‘lib, unda shaxslararo muloqotda xushmuomalalikning ahamiyati yoritilgan. Mualliflar muloyim va hurmat bilan muloqot qilish uchun muloyimlik, intonatsiya va imo-ishoralar kabi ba’zi paralingvistik vositalardan qanday foydalanilishini ko‘rsatadilar. Shuningdek, ular paralingvistik vositalardan foydalanishdagi madaniy farqlarni muhokama qiladilar va shaxslararo muloqotda madaniyatlararo kompetensiya muhimligini ta’kidlaydilar.

Yana bir muhim tadqiqot Jens Allvud va Elizabet Ahlsen tomonidan "Til harakati va og‘zaki bo‘lmagan o‘zaro ta’sir" bo‘lib, u shaxslararo muloqotda imo-ishora va tanani tutishdan foydalanishni o‘rganadi. Mualliflar nemis tilida ma’lum xabarlarni yetkazish uchun imo-ishoralar qanday qo‘llanilishini va bu paralingvistik vositalar turli madaniyatlarda qanday talqin qilinishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, adabiyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, nemis madaniyatida paralingvistik vositalar shaxslararo muloqotda muhim rol o‘ynaydi. Mavzu bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar va adabiyotlar mavjud bo‘lib, ular ma’lum xabarlarni yetkazish uchun paralingvistik vositalardan qanday foydalanilishini va ular turli madaniyatlarda qanday talqin qilinishi mumkinligini ko‘rsatadi. Shuning uchun bu paralingvistik vositalarni bilish madaniyatlararo muloqot va kompetensiyani rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Nemis madaniyatida yuz ifodalari va imo-ishoralari katta ahamiyatga ega. Mimika turli xil yuz ifodalarini o‘z ichiga oladi, masalan, tabassum, qovog‘ini burish yoki ko‘z qisish. Imo-ishoralar qo‘llar va tananing harakatlarini, masalan, qo‘l imo-ishoralari yoki pozitsiyasini o‘z ichiga oladi. Ushbu noverbal iboralar turli ijtimoiy vaziyatlarda his-tuyg‘ularni ifodalash yoki suhbatni qo‘llab-quvvatlash uchun ishlatilishi mumkin. Masalan, suhbat davomida bosh chayqash tinglovchiga e’tibor qaratayotgani va aytilayotgan gapni tushunayotgandek taassurot qoldirishi mumkin.

Nemis madaniyatida yuz ifodalari va imo-ishoralarni qo‘llashda ham farqlar mavjud. Misol uchun, Germaniyaning ba’zi mintaqalarida imo-ishoralar boshqa mintaqalarga qaraganda ko‘proq ta’kidlanadi. Ba’zi imo-ishoralar mintaqaga yoki ulardan foydalanadigan odamga qarab turli xil ma’nolarga ega bo‘lishi mumkin. Ushbu noverbal ifoda vositalari ko‘pincha ongsiz ravishda qo‘llaniladi va tilni idrok etish va talqin qilishga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shuning uchun tushunmovchiliklarni oldini olish va muvaffaqiyatli shaxslararo muloqotni rivojlantirish uchun ularning ma’nosini bilish muhimdir. Izlanishlar natijasida shuni ta’kidlash joizki, nemis tili odob-axloq qoidalarida ishlatiladigan asosiy noverbal ifoda vositalari o‘ziga xos ma’no va mazmun ifodalaydi. Quyida ulardan ba’zilarini ko‘rib chiqamiz:

Ko‘z bilan aloqa qilish: Germaniya madaniyatida birov bilan gaplashganda ko‘z bilan aloqa qilmaslik odobsizlik hisoblanadi. Qiziqish va e’tiborni namoyon qilish uchun suhbatdoshning ko‘ziga qarash muhimdir.

Tana tutish: To‘g‘ri va ochiq turish ochiqlik va ishonchdan dalolat beradi. Boshqa tomondan, egilgan yoki yopiq holatni befarqlik yoki ishonchsizlik deb talqin qilish mumkin.

Imo-ishoralar: Qo‘llar va qo‘llar bilan qilinadigan imo-ishoralar nemis tili odob-axloq qoidalarida keng tarqalgan bo‘lib, ko‘pincha jonlilik va hissiyotlarning ifodasi sifatida qaraladi. Biroq, imo-ishoralar haddan tashqari ko‘p yoki bo‘rttirilgan bo‘lmasligi kerak, chunki bu nomaqbul deb qabul qilinishi mumkin.

Yuz ifodalari: tabassum, qoshlarini chimirish yoki qosh ko‘tarish kabi yuz ifodalari so‘zlarning ma’nosini ta’kidlashi va his-tuyg‘ularni yetkazishga yordam beradi.

Masofa: Germaniyada suhbatdoshlar o‘rtasida ko‘pincha tegishli masofa kuzatiladi. Haddan tashqari yaqinlik intruziv sifatida qabul qilinishi mumkin, juda uzoq masofa esa sovuqlik yoki befarqlik sifatida talqin qilinishi mumkin.

Nemis madaniyatida ushbu paralingvistik vositalar shaxslararo muloqotda muhim rol o‘ynaydi va turli kontekstlarda turli xil ma’nolarga ega bo‘lishi mumkin. Shuni ta’kidlash kerakki, nemis tilidagi odob-axloqni ifodalashning noverbal vositalari kontekst va vaziyatga qarab farq qilishi mumkin. Shuning uchun, madaniy meyorlar va umidlar haqida oldindan bilib olish va muvaffaqiyatli va hurmatli muloqotni rivojlantirish uchun kerak bo‘lganda tuzatishlar kiritish foydalidir. Samarali va

hurmatli muloqotni rivojlantirish uchun nemis tilidagi odob-axloq qoidalarida og‘zaki bo‘lmagan ifoda vositalarini tushunish va kuzatish muhimdir. Biroq, har bir kontekst va vaziyat boshqacha bo‘lishi mumkin va tushunmovchiliklar va noto‘g‘ri xatti-harakatlarning oldini olish uchun boshqalarning signallariga diqqatli va sezgir bo‘lish muhimdir.

XULOSA

Nemis madaniyatida yuz ifodalari va imo-ishoralar og‘zaki bo‘lmagan muloqotning muhim tarkibiy qismidir. Ushbu og‘zaki bo‘lmagan iboralar his-tuyg‘ularni ifoda etishga va suhbatdoshni qo‘llab-quvvatlashga yordam beradi. Ijtimoiy vaziyatlarda muvaffaqiyat qozonish uchun nemis madaniyatida yuz ifodalari va imo-ishoralarining ahamiyatini tushunish muhimdir. Shu bilan birga, yuz ifodalari va imo-ishoralarning cheklovlarini ham hisobga olish kerak. Masalan, imo-ishoralarning ma’nosi mintaqaga yoki shaxsga qarab farq qilishi mumkin. Ba’zi odamlar yuz ifodalari va imo-ishoralarni to‘g‘ri talqin qilishda muammolarga duch kelishlari mumkin, bu esa suhbatdoshni noto‘g‘ri tushunishga olib keladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Адольф Книгге. Об обращении с людьми. Феникс. – М., 1944
2. Ibelgaufts, Renate. Körpersprache. Wahrnehmen, deuten und anwenden. – Augsburg: Weltbild Verlag GmbH Argyle, 2005
3. Колшанский Г.В. Паралингвистика. – М.: Наука, 1974